

До спеціалізованої вченої ради 26.883.01
у ДВНЗ «Університет банківської справи»
04070, м. Київ, вул. Андріївська, 1

ВІДГУК

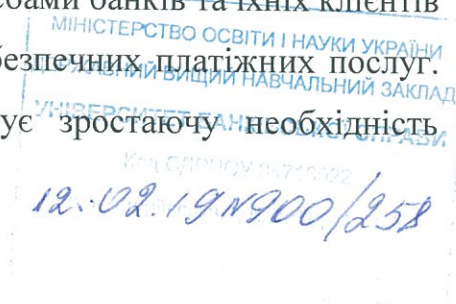
офіційного опонента
кандидата економічних наук, доцента
Вишиваної Богдани Михайлівни
на дисертаційну роботу Балакіної Юлії Станіславівни на тему:
«Оверсайт платіжних систем в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Ознайомлення з текстом дисертації здобувача, авторефератом та опублікованими науковими працями дає підстави для розгорнутої характеристики основних результатів дослідження та визначення його відповідності встановленим критеріям.

1. Актуальність теми дослідження

У сучасній економіці платіжні системи є одним з ключових елементів фінансової інфраструктури, адже їхнє надійне функціонування є запорукою стабільності фінансової системи, здешевлення та спрощення платіжних процесів, проведення ефективної монетарної політики. Безперебійні та безпечні платіжні механізми сприяють поліпшенню розподілу фінансових ресурсів, економічному зростанню та підвищенню суспільного добробуту. Тому порушення роботи платіжних систем може негативно позначитися на фінансовій стабільності держави, спричинити суттєві ризики в діяльності економічних суб'єктів, підірвати довіру до національної валюти.

Ефективне функціонування платіжних систем зумовлене розвитком прогресивних технологій, які застосовують для проведення безготівкових розрахунків, а також постійно зростаючими потребами банків та їхніх клієнтів у доступі до зручних, оперативних, надійних і безпечних платіжних послуг. Фінансова нестабільність в Україні демонструє зростаючу необхідність

реформування платіжних систем, підвищення їхньої безпеки та ефективності, в тому числі шляхом оптимального регулювання та нагляду, необхідність посилення яких зумовлена потребою мінімізації ризиків безготівкових розрахунків. Надзвичайно важливу роль у забезпеченні безперебійного функціонування платіжних систем відіграє центральний банк завдяки стимулюванню та підтримці їхнього розвитку. Зокрема невід'ємним елементом діяльності центрального банку, спрямованої на забезпечення фінансової стабільності в умовах невизначеності та ризику, є оверсайт платіжних систем.

У зв'язку з цим актуальність регулювання та нагляду за діяльністю платіжних систем, їхнього удосконалення і розвитку відповідно до міжнародних стандартів, забезпечення ефективного управління потенційними та наявними ризиками зростає з року в рік. Потреба вдосконалення вітчизняних платіжно-розрахункових механізмів, а відтак системи нагляду за ними з метою управління ризиками в умовах фінансової нестабільності зумовлює необхідність розроблення відповідного теоретичного підґрунтя, а також вивчення, узагальнення та адаптації в Україні світового досвіду оверсайта платіжних систем. Тому обрана здобувачем тема дослідження, сформульовані й вирішені в роботі наукові завдання безумовно є актуальними та своєчасними в умовах сьогодення.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація є частиною науково-дослідної роботи «Компаративний аналіз реформування та розвитку банківських систем країн світу» (номер державної реєстрації 0114U004861) ДВНЗ «Університет банківської справи». У її межах Балакіною Ю. С. визначено сутність оверсайта платіжних систем та основні тенденції їхнього розвитку, які необхідно враховувати під час оверсайта (довідка від 07.10.2015 № 15-009/3177); удосконалено визначення поняття «спільний оверсайт платіжних систем», виокремлено його основні

види та встановлено важливу роль у підтримці фінансової стабільності (довідка від 29.11.2017 № 09-007/1989).

3. Ступінь обґрунтованості, достовірності та новизни основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень та відображають особистий внесок автора в розвиток теоретико-методологічних засад, методичних підходів до впровадження і реалізації оверсайта платіжних систем в Україні. У дисертації сформульовано та обґрунтовано низку положень, висновків, пропозицій, які відзначаються науковою новизною та мають практичне значення. Високий рівень їх аргументованості забезпечено професійним вирішенням поставлених завдань, використанням широкої інформаційної бази та масиву аналітичних даних (список використаних джерел налічує 347 одиниць), достатньою кількістю напрямів апробації отриманих результатів на науково-практичних конференціях, відповідністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті, що сприяло її досягненню. Предметна спрямованість дослідження відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Дисертацію викладено в науковому стилі, державною мовою. Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Рецензована робота характеризується системним підходом до вирішення актуальних питань оверсайта платіжних систем в Україні, у процесі реалізації якого здобувач вміло використовує сучасні методи, прийоми та інструменти наукових досліджень, а саме: історичний, порівняльного та системного аналізу, економіко-статистичний, моделювання, індукції, дедукції, аналогій, групування, вибірок тощо.

Наведені аргументи підтверджують високу якість науково-практичних результатів дослідження Балакіної Ю. С., їхню достовірність та обґрунтованість. До найбільш вагомих результатів, які містять **наукову новизну** та отримані автором особисто, доцільно віднести такі.

У першому розділі дисертації «Теоретико-методологічні засади оверсайта платіжних систем»

— удосконалено тлумачення сутності поняття «платіжна система», розглядаючи його на кількох рівнях як окремої платіжної системи, що є об'єктом оверсайта, національної та світової платіжних систем. Визначено характерні ознаки та структурні елементи окремої платіжної системи. Такий підхід дозволяє чітко виокремити об'єкти, що потребують оверсайта (с. 25–30);

— одержали подальший розвиток наукові підходи до класифікації платіжних систем. Враховуючи особливості оверсайта їх різновидів, всі класифікаційні ознаки згруповано в ті, що вказують на відмінності й особливості організаційно-правової форми платіжної організації платіжної системи, й ті, що стосуються розрахунків у платіжній системі. Запропоновано нові класифікаційні ознаки платіжних систем, що дозволить краще розуміти їхні особливості та забезпечить ефективніший оверсайт (с. 31–42);

— уточнено мету, об'єкти, суб'єкти, головні інструменти оверсайта платіжних систем, визначено основні напрями діяльності центрального банку під час оверсайта платіжних систем та взаємозв'язок їх реалізації з регулюванням платіжної системи, обґрунтовано відмінності оверсайта платіжних систем, банківського нагляду та фінансового моніторингу, що дало змогу розвинути методичні підходи до розуміння сутності оверсайта платіжних систем, встановити його пріоритетні напрями (с. 51–61).

— удосконалено визначення поняття «спільний оверсайт платіжних систем» як можливого напрямку підтримки фінансової стабільності, виокремлено його головні види за ступенем формалізації та інтенсивністю взаємодії або періодичністю здійснення (с. 68–69).

Другий розділ «Сучасний стан розвитку оверсайта платіжних систем в Україні» містить уперше запроповану класифікацію підходів центральних банків до оверсайта платіжних систем за такими новими ознаками, як: характер здійснення, орієнтованість, законодавче закріплення, місце оверсайта центрального банку в системі нагляду за фінансовим ринком. Встановлено, що оверсайт платіжних систем, який досі вважали окремою функцією центрального банку, стає частиною оверсайта інфраструктури фінансового ринку (с. 82–108).

У третьому розділі дисертаційної роботи «Удосконалення та розвиток оверсайта платіжних систем в Україні» одержали подальший розвиток:

— методичний підхід до оцінки пріоритетності платіжних систем під час оверсайта, що дасть змогу центральному банку встановлювати, які платіжні системи потребують оверсайта першочергово (с. 181–201);

— інструментарій оцінювання платіжних систем на відповідність міжнародним стандартам. Запропоновано три типи оцінювання: комплексне, тематичне (часткове) та самооцінювання, головні етапи їхнього проведення та дії центрального банку на кожному з них (с. 201–219).

4. Значення отриманих результатів для науки і практики

Теоретичне значення отриманих результатів дисертаційної роботи полягає у поглибленні існуючих і розробленні нових теоретико-методологічних засад оверсайта платіжних систем. Отримані наукові результати дослідження використані у навчальному процесі Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ «Університет банківської справи» під час викладання дисциплін «Платіжні системи», «Центральний банк та грошово-кредитна політика», «Банківське регулювання та нагляд» (довідка № 01-015/1571 від 13.12.2018).

Підтвердженням прикладного значення рекомендацій здобувача є впровадження основних результатів досліджень у практичній діяльності Національного банку України щодо оверсайта платіжних систем.

Пропозиції автора використані під час розробки Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні, затвердженого постановою Правління НБУ від 28.11.2014 № 755. Зазначений документ ґрунтується на міжнародних стандартах оверсайта платіжних систем і систем розрахунків, визначає основні організаційні засади та порядок проведення безвізного оверсайта платіжних систем, а також вимоги до значущих платіжних систем, що провадять діяльність на території України.

Крім того, розроблений автором методичний підхід до оцінювання платіжних систем на відповідність міжнародним стандартам покладено в основу Методики оцінювання системно важливих платіжних систем, схваленої постановою Правління НБУ від 24.09.2015 № 635. З метою підвищення безпеки та ефективності діяльності платіжних систем, використовуючи зазначений документ, НБУ провів оцінювання чотирьох платіжних систем, у тому числі СЕП НБУ, яка визнана системно важливою для економіки України. Практичне впровадження результатів дослідження підтверджено довідками Національного банку України від 12.10.2015 № 53-02013/75448, 12.10.2015 № 53-02013/75445, 17.11.2017 № 57-0007/78222, 17.12.2018 № 57-009/67120.

5. Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

Результати дисертації викладені в 23 наукових працях обсягом 7,58 друк. арк., особисто автору належить 7,37 друк. арк., серед яких 10 статей у наукових фахових виданнях, зокрема три з них включені до міжнародних наукометричних баз, у т. ч. Index Copernicus, одна опублікована в зарубіжному виданні, та 13 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Аналіз публікацій дозволяє зробити висновок про повноту викладу та висвітлення матеріалу. З огляду на це апробація результатів дисертаційної роботи є достатньою, а кількість, обсяг і якість друкованих праць надають автору право публічного захисту дисертації.

6. Відповідність змісту автореферату та основних положень дисертації

Ключові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, повністю відображені в авторефераті. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Дисертація та автореферат відповідають вимогам, встановленим Міністерством освіти і науки України, та вітчизняному законодавству. За змістом, обсягом і структурою дисертаційна робота відповідає вимогам, які висувають до кандидатських дисертацій.

7. Дискусійні положення та зауваження

Відзначаючи позитивні сторони роботи, варто звернути увагу на певні недоліки та упущення автора, зокрема:

1. У дисертаційній роботі, на жаль, відсутній економіко-математичний інструментарій. Використання кореляційно-регресійного аналізу взаємозв'язків і залежностей між учасниками платіжних систем, моделювання потенційного впливу діяльності окремих платіжних систем на фінансову стабільність значно збагатили б роботу дисертанта та дали б підстави для ґрунтовніших висновків за результатами дослідження.

2. З метою ґрунтовнішого аналізу змісту поняття «платіжна система», враховуючи його важливість для ефективного оверсайта, автору доцільно було б глибше дослідити підходи іноземних центральних банків до тлумачення сутності платіжних систем (с. 24).

3. Автор визначає окрему платіжну систему компонентом інфраструктури фінансового ринку (с. 29), проте не розкриває її ролі, значення та місця в цій інфраструктурі за умов мінливості ринкового середовища.

4. Досліджуючи ризики платіжних систем (с. 75–77), дисертант не згадує кібер-ризик, який сьогодні вважають одним з найпоширеніших видів характерного для платіжних систем операційного ризику.

5. Дисертант наголошує на важливості та необхідності посилення контролю за безпекою інформаційних технологій, які застосовують у

платіжних системах, вимог до управління операційним ризиком, підтриманні безперервності діяльності платіжних систем центральними банками (с. 104–105; 216), але не пропонує конкретних напрямів втілення цього в умовах сучасної практики.

6. Важливим в управлінні ризиками платіжних систем є твердження дисертанта про необхідність визначення у цих системах потенційно критично важливих учасників, від безпечної та ефективної діяльності яких може суттєво залежати спроможність платіжної системи виконувати/надавати критичні операції/послуги в штатному режимі діяльності та надзвичайних ситуаціях. Однак критерії віднесення учасників платіжних систем до категорії критично важливих, на наш погляд, є недостатньо аргументованими і потребують доопрацювання (с. 190–196).

7. Рекомендації автора щодо розроблення нових аналітичних інструментів, які б дали змогу в перспективі забезпечити повноцінний перехід до застосування ризик-орієнтованого підходу під час проведення оверсайта системно важливої СЕП НБУ, мають здебільшого декларативний характер і не містять конкретного механізму його реалізації в умовах сьогодення (с. 216–217).

Проте висловлені зауваження не ставлять під сумнів отримані наукові результати та не впливають на загальну високу оцінку проведеного автором дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Балакіної Юлії Станіславівни на тему «Оверсайт платіжних систем в Україні» є завершеною, цілісною за структурою та змістом, самостійно виконаною науковою працею, в якій автор отримала нові обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують актуальну наукову проблему розвитку оверсайта платіжних систем в Україні.

Дисертаційна робота виконана на високому рівні, її зміст відповідає обраній темі дослідження, досягнута поставлена мета та вирішені основні завдання. Автореферат і опубліковані автором наукові праці повністю

відображають зміст дисертації, результати дослідження, його наукову новизну та практичне значення.

Робота оформлена згідно з вимогами, встановленими Міністерством освіти і науки України, відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит, містить наукову новизну.

Враховуючи зазначене вище, можемо зробити висновок, що дисертаційна робота на тему «Оверсайт платіжних систем в Україні» відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, які висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, та пунктам 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., а її автор Балакіна Юлія Станіславівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
грошового обігу і кредиту
економічного факультету
Львівського національного
університету імені Івана Франка

Б. М. Вишивана

Підпис доц. Вишиваної Б.М. підтверджую:

Вчений секретар Львівського національного
університету імені Івана Франка, доцент

О. С. Грабовецька